տան մէջ մի գարշելի, ապականված օդ։ Բաւական չէ այս, մեր տղայոց ուսումնարանի մի մասը այնքան հնացել է և այն աստիճան խախուտ դրութեան է հասել, որ մի օր կարող է բլչել և թաղել իր աւերակների տակ թէ աշակերտներին և թէ ուսուցիչներին....

Զարմանալի բան. Ախալքալաքի հասարակութիւնը բաւականին զգացել է ուսման ճաշակը. ծախսում է բաւականին մեծ գումար. Թիֆլիսից տեսուչ և ուսուցիչներ է հրաւիրում. սոցա ռոճիկները մինչև հազարներ բարձրացնում, բայց այն հասարակ բանը չէ մտածում, որ, մի և նոյն ժամանակ, հարկաւոր է և ուսումնարանին յարմարաւոր շինութիւն ունենալ, որպէս զի ծախսած փողը զուր տեղ չը կորչի և խեղճ, անմեղ մանուկները յաւիտենական հիւանդութեան չը դատապարտվին....

Նոյնը կարող ենք ասել և միւս գաւառների մասին։ Ցիրաւի զարմանալի երևոյթ. մեր գաւառների հայ ժողովուրդը բաւական աշխատում է ուսումնարաններ բարւոքելու համար, ծախսում է ահագին գումարներ, բայց դեռ չէ հասկացել, որ բաւական չէ ուշադրութիւն դարձնել միմիայն երեխայոց մտաւոր զարգացման վրա, որ հարկաւոր է և ուսումնարանի առողջապահական կանոնները խստիւ պահպանել...

Չը գիտեմ ինչպէս է վերաբերվում այս հարցին մեր ուսումնարանական վարչութիւնը, բայց հաստատ աղբիւրներից լսվում է, որ տեղիս ուսումնարանների տեսուչը, հոգաբարձուների միջնորդութեամբ, կամենում է խնդրել հասարակութիւնից, որ այս վերջինը քաղաքային գումարից մի քանի հարիւր բուբլ յատկացնէ տղայոց ուսումնարանի շինութիւնը նորոգելու համար։ Ուզում են գիտել հասարակութեան, որովհետև ուսումնարանը չունի բոլորովին նիւթական միջոց։

Եւ յիրաւի՝ եթէ մեր հասարակութիւնը քաղաքային փող կը ծախսի զանազան պ ա ր տ է զ ն ե ր և ր օ տ օ ն դ ա ն ե ր շինելու համար, ինչու չէ կարող ծախսել ուսումնարաններ բարւոքելու համար—ուսումնարաններ, որտեղ նա ամբողջ ապագայի հիմքն է ստանում։

Երզրումից գաղթած մեր չքաւոր ժողովուրդը կարող է մնալ առանց պ ա ր տ է զ ն ե ր ի և ր օ տ օ ն դ ա ն ե ր ի, բայց չէ կարող մնալ առանց ուսումնարանի.... Մի և նոյն ժամանակ թող մեր հասարակութիւնը լաւ գիտենայ, որ բարձր իշխանութիւնը, որից կախված է քաղաքային փող ծախսելու թոյլատուութիւնը, աւելի մեծ ուրախութեամբ թոյլ կը տայ, որ քաղաքային փողը ուսումնարանների համար ծախսվի, քան թէ զանազան պարտէզների և ռօտօնդաների։ Մեր այս խօսքերի հաստատութիւնը թող լինի պետական ուսումնարանների դիրէկտոր մեծ. պ. Սորոկեցկու գործունէութիւնը։ Այս պարոնը, տեսնելով, որ Ախալքալաքը բոլորովին զուրկ է ուսումնարանայարմար շինութիւնից, աշխատեց, որ այստեղ ուսումնարանին յարմարաւոր մի տուն շինվի և տեղիս հասարակութիւնը յանձն առաւ ծախսել այս շինութեան համար 12000 բուբլ քաղաքային գումարից։ Բարձր իշխանութիւնն էլ մեծ ուրախութեամբ հաստատեց հասարակութեան այս վճիռը։ Ցուանք որ Ախալքալաքի հասարակութիւնը նոյն միջոցը գործ կը դնէ տեղիս հայոց հոգևոր դպրոցների շինութիւնները նորոգելու համար։ Կրկնում ենք. Ախալքալաքի բնակիչները բոլորն էլ հայեր են, ուրեմն եթէ ընդհանուր գումարից իրանց ուսումնարանների համար փող ծախսեն, ոչոքին զրկողութիւն չի լինի։ Թող փորձի մեր հասարակութիւնը։ Թող հասարակական վճռով մի գումար յատկացնի քաղաքային փողից հոգևոր դպրոցներին. գուցէ իշխանութիւնը չը մերժէ այս վճիռը և հաստատէ....

***

ՆԱՄԱԿ ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻՑ

18 մայիսի

Ձեր լրագրի 77 համարի մէջ մի անյայտ պարոն Ախալցխայից լուր տալով իր համաքաղաքացի տիրացու Վասակ Ցարոյեանի մասին, բարեհաճել է մի քանի անխիղճ զրպարտութիւններ ևս արձակել իմ անձի դէմ։ Ես մի խօսք անգամ արժան չէի համարի պատասխանելու այդ անյայտ լրատուին, բայց տպագրական խօսքի և լրագրութեան յարգը պարտաւորեցնում է ինձ սոյն երկտողը ուղարկել ձեզ, յուսալով ձեր անկողմնապահութեան վրա, որ անշուշտ կը հրատարակէք ճշմարտութիւնը վերականգնելու համար։

Նախ, որ ոչ թէ էջմիածնական Սինօդը, ինչպէս հաղորդում է պ. լրատուն, այլ Ախալցխայի հոգ. կառավարութիւնն էր յանձնել ինձ այդ քննութիւնը։ Երկրորդ՝ ես ոչ միայն մտաւոր ազգականութիւն, ինչպէս գրում է պ. լրատուն, այլ և որ և է բարեկամական յարաբերութիւն անգամ չեմ ունեցել և չունեմ Ցարոյեանց տիրացուի հետ։ Երրորդ՝ ես կատարեցի ինձ յանձնված քննութիւնը ստանալով հարկաւորված ցուցմունքը այնպէս, ինչպէս որ իմ պարտաւորութիւնս էր, երբև քննչի և ոչ թէ ուրիշի չը հարցրած, ոչինչով վերադարձայ. գուցէ լրատու պարոնը անշուշտ տեսած կամ լսած կը լինէր, որ բազմաթիւ մարդիկ, մի քանի օր շարունակ գալիս էին հոգևոր կառավարութեան առանը ցուցմունք տալու։—Մենք երբէք ցանկութիւն չունենք խոյս տալու լոյսից, ինչպէս լրատու պարոնը։ Բայց թէ ինչ հետևանք կունենայ քննութեան գործը, այդ ինձ յայտնի չէ, միայն ես վստահ եմ չը կարմրել խղճիս առաջ այնպէս, ինչպէս այն տողերը կարդալու ժամանակ կարմրելու է անյայտ լրատուն։ Գործի մասին այսքանը ասելուց յետոյ, կարծում ենք բաւականաչափ պարզվում է իրողութիւնը։

Խ. Ա. Ք. Բարսղեանց

ՆԱՄԱԿ ԴԵՐԲԵՆԴԻՑ

6 մայիսի

Լսելով Ցաճկաստանի մեր եղբայրների և քոյրերի խղճալի դրութիւնը և գիտենալով որ բարեգործութիւնը չէ նայում ոչ սեռին և ոչ հասակին, մեր մէջ հաւաքեցինք մի աննշան գումար և ահա ուղարկում ենք ձեզ, խնդրելով որ հասցնէք ուր որ հարկն է. մենք մեզ բաղդաւոր կը համարենք, եթէ քաղցածների թիւը մէկով պակասի։

Սորա հետ ուղարկեցինք և նուիրատուաց անունները։

Մարիամ Օհանեանց 10 կ., Սոնայ Օհանեանց 10 կ., Հեղինէ Օհանեանց 5 կ., Մինայ Միսկարեանց 5 կ., Եղիսաբէթ Եազուբեանց 1 ր., Ոմն 50 կ., Մարիամ Ղորղանեանց 50 կ., Մարիամ Աւագեանց 50 կ., Անուշ Տէր-Ղազարեանց 20 ., Մարիամ Վասիլեանց 10 կ., Աննա Վասիլեանց 10 կ., Եղիսաբէթ Խանովեանց 30 կ., Սոնայ Եղիազարեանց 20 կ., Ծաղիկ Զաքարեանց 10 կ., Եղիսաբէթ Զուարեանց 80 կ., Եղիսաբէթ Երուսալիմսկի 20 կ., Շողակաթ Մելքումեանց 15 կ., Գէորգ Էլզարեանց 40 կ., Աղէքսանդր Էլզարեանց 20 կ., Վարդանուշ Իւզբաշեանց 5 կ., Նունէ Աւանեանց 60 կ., Սոնայ Աւանեանց 15 կ., Ոմն 25 կ., Եղիսաբէթ Զախարեանց 10 կ., Նունէ Գոզալեանց 30 կ., Ընդամենը 7 ր.։

Աշակերտուհիներ Մարիամեան օրիորդական դպրոցի։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Թիֆլիս, 12 յունիսի

Էջմիածին պատահած ժամանակը ամենայն հայոց վեհ. Հայրապետ հանգանակեալ դրամներէն 605 րուբլի յանձնեց մեզ ի նպաստ սովելոցն Վասպուրականի։

Ցանուն Վասպուրականի յանձնաժողովոյն ազգօգուտ «Մշակիդ» միջոցաւ մեր ամենախոնարհ շնորհակալութիւն յայտնել կաղաչեմք։

Նախկին ատենադպիր սովելոց նպաստոյ յանձնաժողովոյն

Ս. Տէր-Սարգսեանց

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱԼԲԱՆՑԻՆԵՐԻ ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

«Polit. Corresp.» լրագրի մէջ տպված է ալբանական մասնաժողովի դրութեան բնագիրը, որ ուղղված է Սկուտարիի մէջ բնակվող Աւստրօ-Ունգարիայի, Ֆրանսիայի, Գերմանիայի, Ռուսաստանի, Իտալիայի և Անգլիայի հիւպատոսներին։ Այդ դրութիւնը հետևեալ բովանդակութիւնն ունի։

Եւրոպական պետութիւնների հաւատարմատարները արևելեան հարցը վճռելու համար հաւաքվեցան Բեռլինի մէջ և մի դաշնագիր հաստատեցին, որը, ինչպէս եւրոպական բոլոր ազգութիւններից, նոյնպէս և ալբանցիներից անփոփոխ և սուրբ է ճանաչված։ Բայց Թիւրքիայի և Չերնոգորիայի կառավարութիւնների մէջ կայացած դաշնագիրը Խոտի և Գրուդի շրջանները Գուսինիայի հետ փոփոխելու վերաբերութեամբ, տարաբաղդաբար այդ դաշնագիրը գեղծվեցաւ, ոտնակոխ անելով ազգայնութեան սկզբունքը, որ եւրոպական պետութիւնների հիմունքն է կազմում։ Մենք ալբանցիներս հաստատ հաւատում ենք, որ մեր ամենասուրբ իրաւունքները ոտնակոխ անող, իր մէջ արիւնահեղ սերմեր պարունակող և այժմեան քաղաքակրթութեանը հակառակ այդ դաշնագրութիւնը Օսմանեան կառավարութիւնը ակամայ է կապել և այդ պատճառով վէճերի առարկայ չը դարձաւ միջնորդ պետութիւնների համար։ Երևի պետութիւնները լաւ ծանօթ չէին Ալբանիայի ազգաբնակութեան կամքի և հայեացքների հետ, որոնք ձգտել են պահպանել իրանց սեփական երկրի ամբողջութիւնը, ազգային բնաւորութիւնը, որը ալբանական ժողովրդի սեփականութիւն է եղել չորս դարերի ընթացքում։ Մեր թանգագին, բայց տարաբաղդ հայրենիք Ալբանիան, որ պատմութեան մէջ իր պատուաւոր տեղն ունի, չէ կամենում ոչ ծախված և ոչ փոխված լինել և երբէք չի համբերի օտարի իշխանութիւնը, մանաւանդ սլավեանների, որոնցից նա զանազանվում է ծագումով, լեզուով, սովորութիւններով և աւանդութիւններով։ Մենք կամենում ենք միայն ալբանցիներ լինել։ Մենք ոչինչ չենք պահանջում, բացի մեր հայրենիքի ամբողջութիւնը, իսկ այդ հայրենիքը մեզ համար նոյնքան թանգագին է, որքան մի քաղաքակրթված ժողովրդի համար իր հայրենիքը։ Մենք դիմում ենք քաղաքակրթված ազգերի արդարադատ զգացմունքին, խնդրելով երևակայել մեզ սպասող վիճակը և չը թոյլ տալ, որ մեզ հետ անարդար վարվեն։ Մեր ազգութեան պահպանելը եղել է և կը լինի մեր ամենասուրբ նպատակը։ Երբ Խոտի և Գրուդի նահանգները Չերնոգորիային զիջելու տխուր լուրը ստացվեցաւ, ալբանական բոլոր ցեղերը անհամեմատ միաբանութեամբ վճռեցին բոլորը մեռնել, քան թէ իրանց երկիրը Չերնոգորիային տալ։ Այդ վճռից յետոյ մի շաբաթվայ ընթացքում Ալբանիայի սահմանների մօտ 10000 պատերազմողներ հաւաքվեցան, որպէս զի օտար բազմաթիւ զօրքերին թոյլ չը տան մտնել մեր երկիրը։ Մենք կրկնում ենք, որ մտադիր ենք Բեռլինի դաշնագրի համեմատ վարվել և պաշտպանողական դիրք ունենալ։ Ինչպէս մենք չենք կամենում, որ օտարները մեր երկիրը մտնեն, նոյնպէս էլ մենք օտարի երկիրը չենք մտնի։ Բայց որովհետև այս կասկածելի դրութիւնը երկար չէ կարող տևել, կամ այն պատճառով, որ Չերնոգորիան մեզ սպառնում է, կամ որ Ալբանիան բաւականացուցիչ ֆինանսական միջոցներ չունի, մենք պէտք է աշխատենք ամրացնել մեր ազգային միութիւնը։ Նկարագրելով այս բոլորը, խնդրում ենք մեր երկրում բնակվող պ. պ. հիւպատոսներին մեր այս դրութիւնը ներկայացնել իրանց կառավարութիւններին, որոնք, յոյս ունենք, այս բոլորի վրա ուշադրութիւն կը դարձնեն։ Մեր հարցի դրութեան հետ ծանօթանալուց յետոյ, թող պետութիւնները թոյլ չը տան թափել ալբանական արիւնը և հոգան, որ ալբանցիներից չը խլեն այն իրաւունքները, որոնք կատարելապէս ապահովված են ուրիշ ազգութիւնների համար։

ԲԵՌԼԻՆԻ ԿՈՆՖԵՐԵՆՑԻԱ

«Polit Corresp.» լրագրի Փարիզի թղթակիցը գրում է հետևեալը։

Բեռլինի կոնֆերենցիան կը հաւաքվի առանց սպասելու, որ Բ. Դուռը պատասխան տայ դեսպանների համաձայն դրութեանը։ Կոնֆերենցիան այն օգուտը կը տայ, որ թիւրքօ-յունական սահմանական խնդիրը այսպէս թէ այնպէս կը վճռվի։ Փարիզի գերմանական դեսպան Բադօվից նորերումս հրաւիրեց ֆրանսիական կառավարութեանը մասնակցել կոնֆերենցիային։

Ֆրանսիական կառավարութեան կողմից կոնֆերենցիային կը մասնակցեն Բեռլինի դեսպան կոմս Սեն-Վալիէ և ֆրանսիական գըլխաւոր շտաբի գնդապետ Պերիէ, իբրև տեխնիկ-պատգամաւոր։ Թէպէտ կոնֆերենցիայի պրօգրամը սահմանափակված է Յունաստանի սահմանների խնդրով, բայց Փարիզում երկիւղ են կրում, որ որ և է մեծ պետութեան ներկայացուցիչ ուրիշ հարցեր էլ կը բարձրացնի։ Այս դէպքում յոյս են դնում կոնֆերենցիայի նախագահ իշխան Հօհենլօէյի ճարպկութեան վրա։ Ֆրանսիան այժմ աւելի քան թէ երբէք կամենում է պաշտպանել Յունաստանի ցանկութիւնները Եանինայի վերաբերութեամբ։ Քանի որ անգլիական կառավարութիւնը հաւանեց Ֆրանսիայի ունեցած հայեացքները այդ գործի վրա, յոյս կայ, որ Գերմանիան և Աւստրօ-Ունգարիան չեն ընդդիմադրի։ Տեխնիկական մասնաժողովը, որ կուղարկվի որոշած սահմանների գիծը հաստատելու համար, իր հետ բաւականաչափ պահապան զօրքեր կունենայ մասնաժողովի անդամների ապահովութիւնը պաշտպանելու համար։ Ասում են, որ պահապան զօրքերը կը գրաւեն սահմանական ամբողջ գիծը։

Աւելորդ դժուարութիւններ չը ծագեցնելու համար մեծ պետութիւններից ոչ մէկը իր զօրքերը չի ուղարկի։ Իսկապէս սուլթանն էլ և Յունաստանն էլ բաւականաչափ կանոնաւոր փորձված զօրքեր ունեն։ Եթէ Բ. Դուռը համաձայնէր, կարելի էր թիւրքաց պահապան զօրքերին սահմանի հիւսիսային գծի վրա կանգնեցնել, իսկ յունական զօրքերին հարաւային սահմանների մօտ։ Այդպիսով տեխնիկական մասնաժողովի անդամները ոչինչ վտանգի չէին ենթարկվի։ Ֆրանսիական դեսպան Տիսսօյի ասած ճառը, երբ սուլթանը նրան ընդունեց, իր վրա առանձին ուշադրութիւն դարձրեց։ Այդ ճառի մէջ նշանաւոր էր այն մասը, որով դեսպանը ցանկութիւն է յայտնել Ֆրանսիայի և Թիւրքիայի բարեկամութիւնը ամրացնելու մասին։ Այդ խօսքերը հանգստացրին այն քաղաքագէտներին, որոնք երկիւղ էին կրում Թիւրքիայի վիճակի համար։ Իսկապէս Թիւրքիայի գործերը լաւ դրութեան մէջ չեն։ Արևելեան-Ռումելիայի շարժումը վտանգաւոր է դառնում։ Բաղդադի մօտ արաբական ցեղերը ապստամբվում են, տնտեսական և վարչական դրութիւնը Երուսաղէմի, Սիրիայի և Հայաստանի մէջ հետզհետէ վատթարանում է։ Ժամանակ է նշանակել եւրոպական մի մասնաժողով և յանձնել նրան Թիւրքաց ողորմելի վարչութեան կարգի բերելը։

ԹԻՒՐՔ-ՅՈՒՆԱԿԱՆ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐԸ

«Голосъ» լրագրի մէջ տպված է հետևեալ առաջնորդող յօդուածը։

Յունիսի 4-ին Բեռլինում բացվելու է լրացուցիչ կոնֆերենցիա, որին վիճակված է վերջնական վճիռ տալ թիւրք-յունական սահմանական վէճին։ Բեռլինի մեր թղթակիցը բաւական հետաքրքիր և նշանաւոր տեղեկութիւններ է հաղորդում կոնֆերենցիայի պարապմունքների կարգի մասին։

Իր անդամների հաւատարմաթղթերը քննելուց յետոյ, կոնֆերենցիան ամենից առաջ կը վճռի, թէ ինչ մտքով պէտք է հասկանալ Բեռլինի կոնգրէսի 13-դ պրօտօկոլը և Բեռլինի դաշնագրի 24-դ յօդուածը։